

ordine de idei menționăm că unele practici de natură superstițioasă relevate de autor în cuprinsul culturii Lengyel, ca de pildă înmormântarea cadavrului culcat pe pînțele, se întîlnesc în morminte aparținînd grupei Trichterbecher,⁸ din complexul culturilor „nordice”.

Notăm că puțînatatea datelor corespunzătoare din regiunile din sud — Macedonia, Grecia, Creta și Anatolia — de care dispune autorul, nu înseamnă că legăturile acestor grupe culturale cu regiunile noastre, caracterizate în ansamblul lor de M. V. Garașanin prin denumirea de complex balcano-anatolian, ar fi mai puțin semnificative și sigure.

De o importanță covârșitoare pentru stabilirea legăturilor cu sudul egeic și Anatolia, în etapa neoliticului vechi din regiunile noastre, este, fără îndoială, descoperirea recentă a culturii Hamangia (Dobrogea)⁹, ca și a cimitirului de înhumăție de la Cernavoda, aparținînd aceleiași culturi. Rezultatele săpăturilor întreprinse aci în ultimii ani sînt în cea mai mare parte încă inedite.

Lucrarea discutată mai sus prezintă în orice caz un interes documentar chiar pentru cine nu poate citi decît rezumatul în limba germană, deși e probabil că textul sîrbesc ne-ar fi putut oferi prilejul unor observații mai ample.

Hortensia Dumitrescu

VARIA

Cu numele legendarului rege al sicanilor *Kokalos* și sub îngrijirea profesorului Eugenio Manni, Institutul de istorie veche al Universității Palermo începe publicarea unui periodic închinat istoriei Siciliei în antichitate și istoriei vechi îndeobște (editor : S. F. Flaccovio, Palermo). Fasciculul I, 1955 (probabil singurul apărut pînă astăzi), oglindește această îndoită preocupare, în sensul că, alături de cercetări închinat unui aspect sau altul al trecutului insulei, publică și studii fără legătură cu aceasta. Din prima categorie fac parte articolele : *Sui segni di scrittura eoliana di origine minoica*, de G. Pugliese Carratelli, *Un miliarium del 252 a. C. e l'antica via Agrigento-Palermo*, de A. Di Vita, în sfîrșit *I Mamertini in Sicilia*, de A. Vallone. Din cea de-a doua : *Il problema delle fonti per il XVII libro di Diodoro Siculo*, de Josè Maria Fontana, și *Lisimaco di Tracia*, de Giovanna Saitta. Ultimul, cu mult cel mai întins din întregul fascicul, e și cel de natură să ne intereseze în mai mare măsură, date fiind legăturile regelui Traciei cu cetățile grecești din părțile noastre, ori cunoscutele lupte cu Dromichaites. Amîndouă aceste aspecte ale politicii dunărene a lui Lysimachos sînt cercetate cu luare aminte de autoare, care supune unui examen critic informațiile oferite de izvoare și cronologia evenimentelor. În privința orașelor din Dobrogea, e de relevat că răscoala din anul 313 e tratată în strînsă legătură cu evenimentele din lumea egeeană, și mai precis ca un episod al luptei dintre Lysimachos și Antigonos, prelungită pînă în anul 311. La rîndu-i, cel de-al doilea asediu al Callatidei e făcut să depindă de o instigație a lui Ptolemaios, despre care Diodor ne informează că în anul 310/309 ar fi trimis soli (se ghicește lesne în ce scop) cetățîilor de sub autoritatea lui Cassandros și a regelui Traciei (XX, 19,4). Cu privire la războaiele getice, rețîn că autoarea respinge ca neînțe-

⁸ H. Behrens, *Ein Siedlung und Begräbnisplatz der Trichterbecherkultur bei Weissenfels am Saale*, „Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte”, XXVI, 1953, Haale-Saale, p. 67—108, pl. I—X; și H. Dumitrescu, SCIV, VI, 3—4, 1955, p. 913—923.

⁹ D. Berciu, *Une civilisation néolithique récemment découverte en Roumanie. La civilisation de Hamangia (r. Babadag)*, în vol. *Nouvelles études d'histoire présentées au X-e Congrès des sciences historiques, Rome 1955*. Ed. Acad. R.P.R., București, 1955, p. 29—46.

meiată ipoteza lui Hünérwadel despre o stăpînire statornică a lui Lysimachos pe malul stîng al Dunării. Datele celor două expediții împotriva lui Dromichaïtes sînt fixate cu o explicabilă circumspecție.

Pentru prima, *terminus ante quem* e 297, anul liberării lui Agathocles din captivitatea regelui dunărean; cea de-a doua, pregătită în 294, s-ar fi încheiat în 291, cînd, prins la rîndu-i de Dromichaïtes, Lysimach și-ar fi recăpătat libertatea. — la timp pentru a interveni în evenimentele ce aveau să-l ducă în 289 la cucerirea Heracleei Pontice.

Ultimul volum apărut din *Eos, Commentarii Societatis Philologae Polonorum* (al XLVIII-lea la număr, cu milesimul 1956) e închinat de editori profesorului Rafael Taubenschlag de la Universitatea din Varșovia, romanist și istoric al drepturilor antice, interpret eminent al papyrilor juridici, cărora le-a dedicat și le dedică partea de competență a unei activități bogate și variate. La întocmirea culegerii omagiale, îngrijită de Isabella Biezunska-Malowist, colaborează istorici și juriști din foarte multe țări, cu excepția Poloniei, elevii și colegii sărbătoritului preferînd să-și exprime sentimentele într-o altă formă sau cu alt prilej. Oricum ar fi, cele aproape 600 pagini ale volumului strîng laolaltă 32 de studii, împărțite după conținut în cinci grupe: generalități, Orientul antic, Grecia, Egiptul greco-roman și Roma. Cele mai multe au un caracter tehnic-juridic, dar cîteva din ele prezintă un netăgăduit interes istoric. Din această categorie fac parte contribuțiile semnate de W. L. Westerman: *Sistemele sclavagiste ale antichității greco-romane* (scurtă prezentare a unei lucrări cu același titlu, apărută în 1955), J. Klima: *Societatea în Ugarit, după textele accadiene descoperite la Ras-Shamra*, Jacques Pirenne: *Caracterul puterii în vechiul Egipt sub dinastiile a IX-a și a X-a*, E. Schönbauer: *Noi izvoare de drept privind problema Constituției Antoniniene*. Tot așa, cercetările a trei învățați sovietici — I. M. Diakonov, N. N. Pikus și E. M. Staerman — consacrate, respectiv, regimului solului și condiției agricultorilor regali în epoca lui Hammurabi, instituției numite ἐπιβολή (în Egiptul lagid (și mai precis sub domnia lui Ptolemaios al VI-lea Philometor), în sfîrșit, luptei de idei în societatea romană a secolelor II/III e. n. și în sinul Bisericii în curs de constituire. Interesante, pentru istoria economică și socială a Egiptului în sec. VII-VIII e. n., sînt de asemenea contractele de muncă în limba coptă, traduse și comentate de Walter Till (cam 60 la număr). Din restul sumarului, cele mai multe lucrări privesc dreptul papyrilor, specialitate cultivată cu precădere de prof. Taubenschlag. Bine reprezentate sînt și contribuțiile de drept roman, semnate de unii din specialiștii calificați ai acestor studii.

Cititorii noștri cunosc revista „Listy Filologické”, organul Cabinetului de studii grecești, romane și latine de pe lîngă Academia de Științe din Praga, condus de prof. Antonin Salac, care e totodată și redactorul responsabil al revistei. E o frumoasă publicație, ajunsă la al 79-lea an de apariție, închinată exclusiv preocupărilor de filologie clasică, dar în vremea din urmă tot mai mult deschisă cercetărilor de istorie veche și epigrafie. Cele două fascicule apărute în 1956, frumos tipărite și eclectic alcătuite, aduc ca întotdeauna contribuții variate, unele interesînd istoria lumii vechi, altele istoria culturii cehe, o caracteristică a acestui periodic fiind aceea de a îmbrățișa problemele umanismului cehoslovac pînă la o dată relativ recentă. Din sumar, pe lîngă nota academicianului Salac privind căsătoria lui Zeus cu Hera (primul dintr-o serie de „Studii mitologice”), semnalează observațiile lui Zdenek Vysoky asupra unui fragment recent

descoperit dintr-o dramă satirică a lui Eshyl (*Ox. Pap.* 2195) și paginile închinat de R. Dos-tálová Jenistová analizei unor tradiții privind populația Blemmylor, după Nonnos, din Pa-nopolis. Mai apropiate de preocupările noastre, la această revistă, sînt articolele semnate de Josef Ceska, în legătură cu un pasaj din Corespondența lui Pliniu cel Tânăr (*Ep.* III 19), inter-esînd istoria colonatului; S. Segert și L. Vidman, privind inscripția latină, CIL III 4327, multă vreme socotită pierdută și acum în urmă descoperită într-un perete al bisericii evanghelice din Komarno; în sfîrșit, L. Vidman, despre înțelesul termenului *speculator* într-un pasaj din Noul Testament. Referința e la Evanghelia după Marcu 6,27, text privit de unii ca o interpolare, și despre care autorul tăgăduiește că ar avea vreo legătură cu reorganizarea Iudeii de Vespasian, după distrugerea Ierusalimului. Trebuie relevat de asemenea marea număr de dări de seamă și notițe publicate de „Listy Filologické” despre cărți și publicații din toate țările și în toate limbile, privind cele mai variate aspecte ale științei antichității. În această privință, ne-am putea exprima doar regretul că printre tipăriturile recenzate nu se întîlnește nici una din țara noastră.

D. M. Pippidi

CÎTEVA DESCOPERIRI ARHEOLOGICE IMPORTANTE DIN ITALIA

Săpăturile de la Poseidonia—Paestum: cea mai neche așezare, sanctuarele, necropolele. La Poseidonia—Paestum, loc de multă vreme cunoscut pentru singurătatea romantică a celor trei temple ale sale, izolate pe țărmul mării, printre ierburi înalte și asfodele, s-a deschis un șan-tier care, din 1954 pînă astăzi, nu numai că a modificat total aspectul peisajului, dar a obținut cele mai surprinzătoare rezultate, în toate domeniile arheologiei.

Directorul săpăturilor este C. P. Sestieri, suprintendent al antichităților din provinciile Salerno și Potenza. Neobositei sale activități i se datoresc nu numai ritmul intens al săpăturilor, dar și publicarea imediată a extraordinarelor rezultate obținute și a bogatului material recoltat (vezi rapoartele preliminare în „Revue française”, 59, 1954, p. 26 și urm., și 65, 1955, p. 23 și urm.; *Tomba pestana scoperta in contrada „Pila” presso Paestum*, în AA, 69, 1954, p. 94 și urm.; *Il sacello—Heroon posidoniate*, în „Boll. d’Arte”, 1955, p. 53 și urm.; *Statua fittile di Posidonia*, *ibidem*, 1955, p. 193 și urm.; cf. și *Paestum, Itinerario dei Musei e monumenti d’Italia*, nr. 84, 2, ed. 1953, Roma).

În primul rînd au fost scoase la lumină, în apropierea celor două temple mai mari și în alte puncte, atît în cîmpie cît și în munții Capaccio din apropiere, urme de viață anterioară colonizării grecești și anume așezarea străveche aparținînd unei lungi perioade de viațuire care merge din paleolitic pînă în epoca fierului. S-a descoperit apoi la Gaudio, la ceva mai mult de 1 km nord de Paestum, o necropolă mai recentă, databilă între mijlocul mileniului al III-lea și începutul mileniului al II-lea î. e. n., necropolă care a dat, printre altele, o ceramică ori-ginală, înrudită cu aceea din stratul eneolitic dela Troia și a făcut să se presupună o eventuală imigrație venită din Anatolia. Tot în apropiere, în localitatea numită Capo di ferro, au fost descoperite morminte de incinerare din epoca fierului (sec. IX—VIII î. e. n.), acoperite cu tumuți simpli și conținînd urne funerare bitronconice, al căror capac amintește coliba primitivă italică.

Cît privește epoca colonizării grecești, săpăturile au ajuns la rezultate nu mai puțin sur-prinzătoare: e bine cunoscut că, pînă acum, nu erau identificate divinitățile cărora le erau dedicate